

TDRI

รายงานที่ตีพิมพ์

ฉบับที่ 163
เมษายน
2563

การประเมินผลการบังคับใช้
กฎหมายการคาดเข็มขัดนิรภัย
เพื่อความปลอดภัยทางถนน

บรรณาธิการบริหาร

จิรากร ยิ่งโพธิ์ยวัฒน์

กองบรรณาธิการ

วัฒนา กาญจนานิจ

ผู้เขียน

ณัชชา ทอพัฒน์

ณปภัช สิริเกษมชัย

ออกแบบ

wrong design

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) ได้เผยแพร่ “รายงานที่ตีอาร์ไอ” (ชื่อเดิมว่า “สมุดปกขาวทีดีอาร์ไอ”) มาตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2536 โดยคัดสรรกลิ่นกรอมงานวิจัยต่างๆ มานำเสนออย่างเรียบง่ายเพื่อจุดประสงค์ให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์

“รายงานที่ตีอาร์ไอ” มีโอกาสรับใช้สังคมไทยมาตลอด ทั่วเป็นรายสะดวก และปรับมาเป็นรายเดือนในระยะต่อมา อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ฉบับที่ 118 เป็นต้นไป “รายงานที่ตีอาร์ไอ” จะมาพบผู้อ่านเป็นรายสะดวก พร้อมทั้งยังมีคำแนะนำเรื่องราวต่างๆ อย่างเรียบง่ายแบบเป็นมิตรต่อความสนใจใคร่รู้ของผู้อ่านทั่วไปเช่นเดิม

¹ มูลนิธิไทยโรดส์ และเครือข่ายเฝ้าระวังสถานการณ์ความปลอดภัยทางถนน, (2556), อัตราการคาดเข็มขัดนิรภัยของผู้ใช้รถยนต์ในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2554.

² สำนักโศกไม่ติดต่อกองควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, (2559), จำนวนผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนโดยรถจักรยานยนต์ ปี พ.ศ. 2555-2559.

การประเมินผลการบังคับใช้ กฎหมายการคาดเข็มขัดนิรภัย เพื่อความปลอดภัยทางถนน

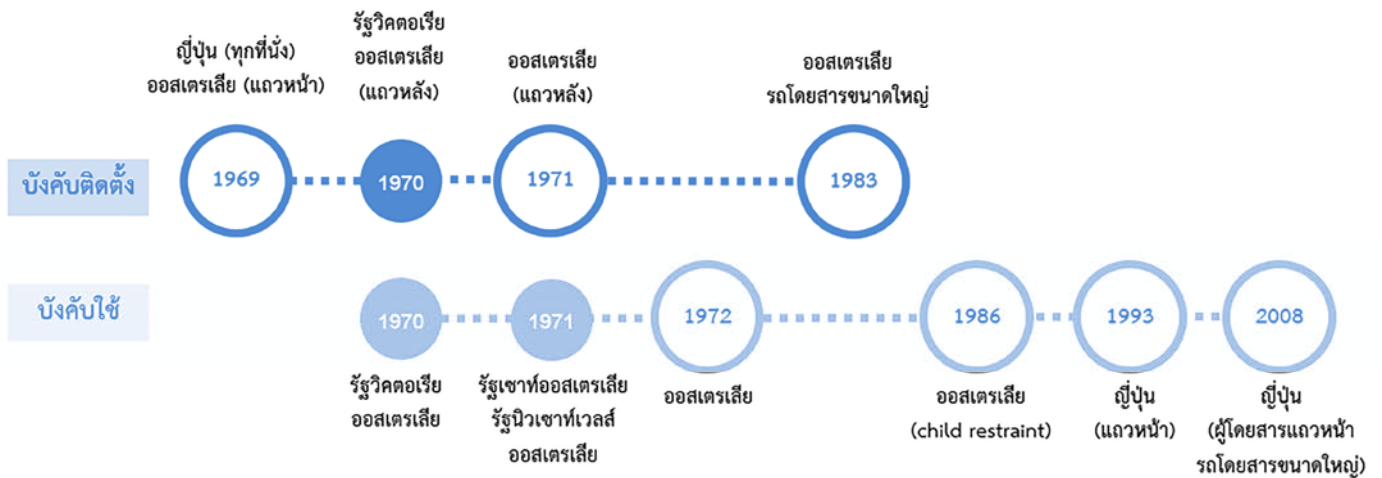
บทนำ

เข็มขัดนิรภัยถือเป็นอุปกรณ์ความปลอดภัยมาตรฐานที่ติดตั้งมากับรถทุกคันในปัจจุบัน เนื่องจากมีผลการศึกษายืนยันได้ว่าการคาดเข็มขัดนิรภัยสามารถลดความรุนแรงจากอุบัติเหตุทางถนนให้กับผู้ขับขี่และผู้โดยสารรถยนต์¹ อย่างไรก็ตาม แม้มีการดำเนินมาตรการเพื่อส่งเสริมการคาดเข็มขัดนิรภัยอย่างต่อเนื่อง ผลประเมินการคาดเข็มขัดนิรภัยของผู้ใช้รถของไทยเท่าที่ผ่านมากลับยังไม่สูงมากนัก โดยมีอัตราต่ำกว่าร้อยละ 60 และ 70 สำหรับรถยนต์ส่วนบุคคลและรถโดยสารขนาดใหญ่ ตามลำดับ ในขณะที่จำนวนผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนของรถทั้งสองประเภทเฉลี่ยประมาณ 1,500 คนต่อปี ในช่วงปี 2557-2559 สួกรองจากรถจักรยานยนต์² ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการประเมินประสิทธิผลของการบังคับใช้กฎหมายเข็มขัดนิรภัยในปัจจุบัน พร้อมทั้งวิเคราะห์ข้อจำกัดและอุปสรรคของการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมมาตรการด้านเข็มขัดนิรภัย

ข้อค้นพบจากประเทศที่ดำเนินมาตรการเข็มขัดนิรภัยสำเร็จ

ออสเตรเลียและญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีอัตราการเสียชีวิตบนท้องถนนในระดับต่ำ และมีอัตราการคาดเข็มขัดนิรภัยในระดับสูง โดยออสเตรเลียมีสัดส่วนผู้หนึ่งเบาะหน้า

รูปที่ 1: พัฒนาการทางกฎหมายเกี่ยวกับการติดตั้งและบังคับใช้เข็มขัดนิรภัยในญี่ปุ่นและออสเตรเลีย

หมายเหตุ: เป็นการรวบรวมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเข็มขัดนิรภัยของประเทศญี่ปุ่นและออสเตรเลียตั้งแต่ ค.ศ. 1969-2008
ที่มา: สรุปโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2563)

และเบาหลังจากที่คาดเข็มขัดนิรภัยถึงร้อยละ 97 และ 95 ตามลำดับ ในขณะที่ญี่ปุ่นมีอัตราการคาดเข็มขัดนิรภัยในผู้ขับขี่และผู้โดยสารสูงถึงร้อยละ 98 และ 95 ตามลำดับ ทั้งนี้ การดำเนินมาตรการดังกล่าวของทั้งสองประเทศให้ความสำคัญตั้งแต่การกำหนดมาตรฐานของอุปกรณ์ความปลอดภัยและการติดตั้ง รวมไปถึงกำหนดการบังคับใช้กับผู้ขับขี่ ผ่านการออกกฎหมายที่กำหนดโทษของผู้ที่ฝ่าฝืน

กฎหมายด้านเข็มขัดนิรภัยของทั้งสองประเทศเริ่มบังคับใช้ในรถยนต์ก่อนรถโดยสารขนาดใหญ่ ในด้านการติดตั้งและกำหนดมาตรฐานเข็มขัดนิรภัยในรถยนต์ ออสเตรเลียเริ่มบังคับให้มีการติดตั้งในที่นั่งตอนหน้าก่อนตอนหลัง ในขณะที่ญี่ปุ่นบังคับให้ติดตั้งทุกที่นั่งพร้อมกัน ส่วนด้านกฎหมายที่บังคับให้คาดเข็มขัดนิรภัยในรถยนต์ของทั้งสองประเทศนั้นครอบคลุมทุกที่นั่ง โดยญี่ปุ่นเริ่มบังคับใช้เฉพาะที่นั่งตอนหน้าก่อนจะพัฒนาเป็นทุกที่นั่งในภายหลัง ยิ่งไปกว่านั้น ออสเตรเลียยังให้ความสำคัญกับการบังคับใช้ที่เด็ก (child restraint) ด้วย ดังสรุปในรูปที่ 1

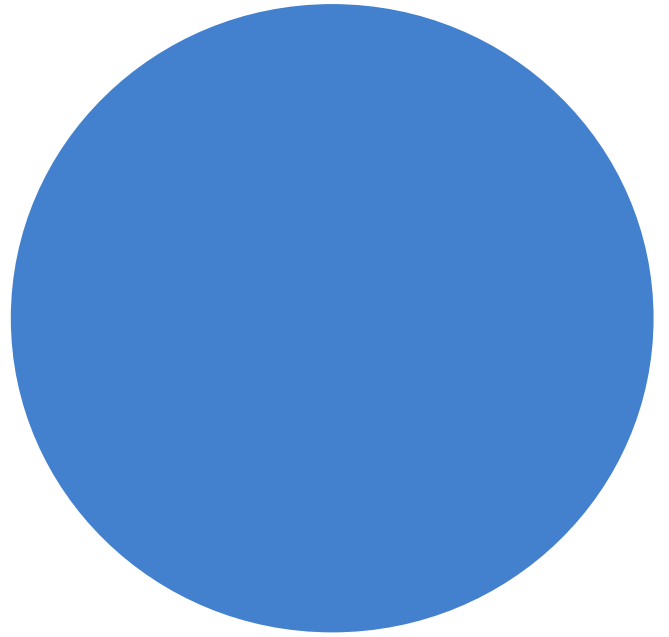
สำหรับบทลงโทษทางกฎหมาย ทั้งสองประเทศได้นำระบบการตัดแต้ม (demerit point system) มาใช้ในการดำเนินมาตรการ โดยออสเตรเลียเน้นที่การปรับเงินควบคู่กับการหักคะแนนการใช้รถใช้ถนนของผู้ขับขี่ และมีบทลงโทษ

ที่สูงขึ้นหากมีการทำผิดซ้ำ ดังกรณีรัฐนิวเซาท์เวลส์ ประเทศออสเตรเลีย ที่มีบทลงโทษสูงสุดกับการขับขีกรถที่มีผู้โดยสารที่ไม่คาดเข็มขัดนิรภัยตั้งแต่ 4 คนขึ้นไป คือการปรับเป็นจำนวนเงิน 1,149 ดอลลาร์ออสเตรเลีย บวกตัดแต้มสูงถึง 6 คะแนน และหากทำผิดซ้ำจะได้รับการลงโทษที่รุนแรงขึ้น สำหรับญี่ปุ่นระบบตัดแต้มเป็นเครื่องมือหลักในการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ โดยจะถูกตัดแต้มจากเจ้าหน้าที่เมื่อกระทำความผิดครั้งแรก หากกระทำความผิดซ้ำจะถูกหักคะแนน และถูกพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่เมื่อคะแนนต่ำกว่ากำหนด

นอกจากการกำหนดทางกฎหมายที่ครอบคลุมทั้งมาตรฐานอุปกรณ์ การติดตั้ง รวมถึงการใช้งานและบทลงโทษกรณีฝ่าฝืน ผลการศึกษายังพบกลยุทธ์ที่ประเทศทั้งสองนำมาใช้ผลักดันนโยบายเพื่อบังคับใช้เข็มขัดนิรภัยให้สำเร็จ ดังนี้

- 1) การกำหนดรายละเอียดสำหรับการออกแบบและการติดตั้งเข็มขัดนิรภัยที่สอดคล้องกับกฎหมายและมาตรฐานสากลอย่าง UNECE (United Nations Economic Commission for Europe) เพื่อให้ประชาชนมั่นใจในความปลอดภัยและคุณภาพของเข็มขัดนิรภัย
- 2) การมีระบบควบคุมคุณภาพ การอนุมัติและการรับรองมาตรฐานตั้งแต่ขั้นตอนการผลิต การตรวจ

- สอบทุกขั้นตอน และออกสัญลักษณ์รับรอง เพื่อเป็น
 ประโยชน์ต่อการพิจารณาเลือกซื้อของประชาชน
- 3) การสร้างการรับรู้ของประชาชนต่อการเลือกซื้อรถ
 ที่ผ่านการรับรองมาตรฐานสากล เช่น การพิจารณา
 คะแนนระดับความปลอดภัยของ NCAP (New Car
 Assessment Program) ฯลฯ เพื่อเป็นแรงกระตุ้น
 ในการพัฒนาความปลอดภัยของผู้ผลิตยานพาหนะ
  - 4) การสนับสนุนการศึกษาและสร้างความเข้าใจ
 ตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่ถูกต้อง รวมถึง
 ประชาสัมพันธ์ให้เห็นถึงความสำคัญของการคาด
 เข็มขัดนิรภัย ตลอดถึงประโยชน์ของการคาดเข็มขัด
 นิรภัยที่มีประสิทธิภาพ ผ่านสื่อสาธารณะ และการ
 กำหนดในหลักสูตรการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาล
 จนถึงมัธยมศึกษา
  - 5) การสร้างธรรมเนียมปฏิบัติสำหรับประชาชน (norm)
 ผ่านการออกแบบสภาพแวดล้อมของผู้ขับขี่ด้วย
 ระบบและกระบวนการออกใบอนุญาตขับขี่ที่มี
 ประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ผู้ขับขี่ปฏิบัติตามกฎหมาย
 จรรยาบรรณในความปลอดภัย ทั้งในเรื่อง
 การใช้อุปกรณ์ การตรวจสอบสภาพเข็มขัดนิรภัย
 การคาดเข็มขัดนิรภัย และเตือนผู้ร่วมเดินทางให้คาด
 เข็มขัดนิรภัย
  - 6) การบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังและเป็นระบบ
 มีการกำหนดบทลงโทษที่รุนแรงขึ้นหากมีการ
 กระทำผิดซ้ำ ซึ่งต้องอาศัยการดำเนินงานอย่างมี
 ประสิทธิภาพของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะ
 หน่วยงานกำกับดูแลการให้ใบอนุญาตขับขี่
  - 7) การติดตามและประเมินผลของมาตรการ ผ่านการ
 ศึกษาวิเคราะห์เชิงลึกโดยสถาบันวิชาการด้าน
 ความปลอดภัยทางถนน เพื่อเสนอแนะทางนโยบาย
 ให้รัฐสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุดและมี
 ประสิทธิภาพ ดังกรณีการสืบสวนอุบัติเหตุเชิงลึก
 ของ Institute for Traffic Accident Research and
 Data Analysis (ITARDA) ของประเทศญี่ปุ่น ที่นำ
 ไปสู่การศึกษาและกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับ
 เข็มขัดนิรภัยและอุตสาหกรรมยานยนต์

การสำรวจการคาดเข็มขัดนิรภัยของคนไทยในปัจจุบัน

การศึกษาได้สำรวจอัตราการคาดเข็มขัดนิรภัย
 พร้อมทั้งศึกษาพฤติกรรมการเดินทาง ทักษะคติและความรู้
 ความเข้าใจเกี่ยวกับเข็มขัดนิรภัยที่มีต่อการคาดเข็มขัดนิรภัย
 ผ่านการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับผู้ขับขี่และผู้โดยสาร
 รถส่วนบุคคล รวมถึงผู้โดยสารรถแท็กซี่และรถตู้โดยสาร
 หรือมินิบัส ในพื้นที่กรุงเทพฯ และเชียงใหม่เป็นจำนวน 522
 และ 287 คน ตามลำดับ โดยกรณีกรุงเทพฯ เป็นการศึกษา
 ทั้งรูปแบบการเดินทางในเมืองและระหว่างจังหวัด คิดเป็น
 ร้อยละ 55 และ 45 ตามลำดับ ส่วนเชียงใหม่เป็นการศึกษา
 เฉพาะการเดินทางในเขตเมืองเท่านั้น ซึ่งผลการศึกษาที่ได้
 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีสถิติพรรณนา (descriptive
 statistics) ดังนี้

ผู้ที่ไม่ใช้รถส่วนบุคคลและผู้โดยสารที่นั่งตอนหลังไม่คาด เข็มขัดนิรภัยค่อนข้างสูง

ผลสำรวจทั้ง 2 พื้นที่สำหรับลักษณะการเดินทาง
 และการคาดเข็มขัดนิรภัย พบว่ายังมีผู้โดยสารที่ไม่คาด
 เข็มขัดนิรภัยสูง ดังตารางที่ 1 โดยเฉพาะผู้ที่ไม่ใช้รถส่วน
 บุคคลสำหรับการเดินทางในเมืองเชียงใหม่คิดเป็นสัดส่วนที่

ตารางที่ 1: ลักษณะการเดินทางและการคาดเข็มขัดนิรภัยกลุ่มตัวอย่างในกรุงเทพฯ และเชียงใหม่

ลักษณะการเดินทาง	กรุงเทพฯ		กรุงเทพฯ		เชียงใหม่	
	เดินทางระหว่างเมือง		เดินทางในเมือง		เดินทางในเมือง	
	คาด (%)	ไม่คาด (%)	คาด (%)	ไม่คาด (%)	คาด (%)	ไม่คาด (%)
ผู้ขับขี่รถยนต์	98.0	2.0	97.8	2.2	96.4	2.8
ผู้โดยสารรถยนต์ส่วนบุคคล	79.3	20.7	67.9	32.1	75.3	24.7
ผู้โดยสารรถแท็กซี่	33.3	66.7	33.0	67.0	19.2	80.8
ผู้โดยสารรถตู้หรือมินิบัส	52.1	47.9	23.8	76.2	6.9	93.1

ที่มา: สํารวจโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2563)

ตารางที่ 2: พฤติกรรมการใช้งานเข็มขัดนิรภัยแบ่งตามตำแหน่งที่นั่ง

ตำแหน่งที่นั่ง	กรุงเทพฯ			เชียงใหม่		
	คาด (%)	ไม่คาด (%)	รวม (%)	คาด (%)	ไม่คาด (%)	รวม (%)
เบาะหน้า (รวมผู้ขับขี่)	94.48	5.52	100	93.84	6.16	100
เบาะหลัง	27.30	72.70	100	17.81	82.19	100

ที่มา: สํารวจโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2563)

สูงกว่าร้อยละ 80.8 รองลงมาเป็นผู้ที่เดินทางด้วยรถแท็กซี่หรือรถตู้โดยสารภายในเขตกรุงเทพฯ ซึ่งมีมากกว่าร้อยละ 67 นอกจากนี้ อัตราการไม่คาดเข็มขัดนิรภัยของผู้ที่เดินทางในเมืองด้วยรถประเภทเดียวกันนี้ยังสูงกว่าผู้ที่เดินทางระหว่างเมือง สำหรับอัตราการไม่คาดเข็มขัดนิรภัยของผู้ใช้รถส่วนบุคคลก็ใกล้เคียงกัน โดยเฉพาะผู้ขับซึ่งอยู่ที่ร้อยละ 2.0-2.8 ในขณะที่ผู้โดยสารที่เดินทางในเมืองกรุงเทพฯ ไม่คาดเข็มขัดนิรภัยมากที่สุดที่ร้อยละ 32.1 รองลงมาได้แก่ผู้โดยสารที่เดินทางในเมืองเชียงใหม่ และผู้โดยสารที่เดินทางระหว่างเมือง ตามลำดับ ยิ่งไปกว่านั้น ผลสำรวจยังพบผู้โดยสารที่นั่งตอนหน้าหรือเบาะหน้าที่ไม่คาดเข็มขัดนิรภัยทั้งในกรุงเทพฯ และเชียงใหม่ คิดเป็นร้อยละ 5.52 และ 6.16 ตามลำดับ อีกทั้งพบอัตราการไม่คาดเข็มขัดนิรภัยของผู้ที่นั่งตอนหลังหรือเบาะหลังสูงถึงร้อยละ 72.7 และ 82.19 ในกรุงเทพฯ และเชียงใหม่ ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

การรณรงค์และให้ความรู้ที่ผ่านมามีไม่ทำให้ผู้ใช้รถเข้าใจและตัดสินใจคาดเข็มขัดนิรภัยเพื่อความปลอดภัย

ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจคาดเข็มขัดนิรภัยของผู้ใช้รถในประเทศไทยพบว่า

การรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับเข็มขัดนิรภัยจากการให้ความรู้และการรณรงค์ต่างๆ ไม่มีความสัมพันธ์กับอัตราการคาดเข็มขัดนิรภัย เนื่องจากส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเข็มขัดนิรภัยน้อย และมีความถี่ไม่มากพอที่จะส่งผลให้ตัดสินใจคาดหรือไม่คาดเข็มขัดนิรภัยจากความรู้เหล่านั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเข็มขัดนิรภัยน้อยหรือประมาณ 1-3 ครั้งต่อสัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 57.9 รองลงมาคือไม่เคยรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับเข็มขัดนิรภัยเลยในรอบ 1 สัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 27.4 ในขณะที่การรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับเข็มขัดนิรภัยที่มีความถี่ปานกลางถึงมากอยู่ในระดับไม่แตกต่างกันมากนักคือร้อยละ 8.4 และ 6.3 ตามลำดับ ดังตารางที่ 3

นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งทราบดีถึงประโยชน์ของการคาดเข็มขัดนิรภัย แต่พฤติกรรมเพื่อป้องกันความเสี่ยงดังกล่าวกลับถูกละเลยในการเดินทาง โดยร้อยละ 52 ทราบดีถึงผลเสียในการไม่คาดเข็มขัดนิรภัย และร้อยละ 62 มองว่าเข็มขัดนิรภัยมีความสำคัญในการเดินทางมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการสร้างความตระหนักต่อความสำคัญของการคาดเข็มขัดนิรภัยผ่านการให้ความรู้เหล่านั้นยังไม่มากพอที่จะก่อให้เกิด “พฤติกรรมทางสังคม” หรือ “ธรรมเนียมปฏิบัติ” ผู้คนจึงตัดสินใจจากการใช้ความรู้สึกหรือประสบการณ์มากกว่า

ตารางที่ 3: ความถี่ในการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับเข็มขัดนิรภัยต่อสปีด

ความถี่ในการรับรู้ข้อมูล	กรุงเทพฯ (%)	เชียงใหม่ (ร้อยละ)
ไม่เคยรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับเข็มขัดนิรภัย	27.4	11.9
ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเข็มขัดนิรภัยน้อย (1-3 ครั้ง)	57.9	61.3
ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเข็มขัดนิรภัยปานกลาง (4-6 ครั้ง)	8.4	25.8
ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเข็มขัดนิรภัยมาก (ตั้งแต่ 7 ครั้งขึ้นไป)	6.3	1.0
ค่าเฉลี่ย (จำนวนครั้งต่อสปีด)	1.8	2.5

ที่มา: สํารวจโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2563)

ตารางที่ 4: เหตุผลต่อการไม่คาดและคาดเข็มขัดนิรภัย

เหตุผลในการไม่คาดเข็มขัดนิรภัย	กรุงเทพฯ (%)	เชียงใหม่ (%)
1. อึดอัดไม่สบายตัว	18.2	4.9
2. มั่นใจต่อความปลอดภัย	10.9	2.1
3. เดินทางระยะเวลาไม่นาน	23.6	21.6
4. ลืม	13.0	8.0
5. นั่งเบาะหลัง	32.8	14.6
6. เดินทางด้วยรถส่วนบุคคล	4.4	7.7
7. เดินทางด้วยรถสาธารณะ	10.7	7.7
เหตุผลในการคาดเข็มขัดนิรภัย	กรุงเทพฯ (%)	เชียงใหม่ (%)
1. เดินทางในระยะทางไกล	33.0	13.9
2. เข้าใจในประโยชน์ของเข็มขัดนิรภัย	49.6	44.9
3. เคารพ/ปฏิบัติตามกฎหมาย	43.9	59.2
4. ไม่ต้องการใบสั่ง/เสียค่าปรับ	28.2	56.1
5. ปฏิบัติจนเป็นนิสัย	49.6	42.2
6. กังวลต่อความปลอดภัยขณะเดินทาง	38.5	37.3

ที่มา: สํารวจโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2563)

ในการประเมินโอกาสของภัยที่สามารถเกิดขึ้นได้ เช่น คาดเฉพาเมื่อนั่งเบาะหน้า หรือคาดเฉพาเมื่อต้องเดินทางไกล เป็นต้น

ยิ่งไปกว่านั้น การศึกษาดังแสดงผลในตารางที่ 4 ยังพบว่าเหตุผลในการไม่คาดเข็มขัดนิรภัยของกลุ่มตัวอย่างนั้นตัดสินใจจากการเดินทางเป็นหลัก โดยส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นการโดยสารที่เบาะหลัง และใช้ระยะเวลาเดินทางไม่นาน ในขณะที่เหตุผลในการคาดเข็มขัดนิรภัยสอดคล้องกับทัศนคติ ความรู้เกี่ยวกับเข็มขัดนิรภัย และมุมมองต่อเข็มขัดนิรภัย กล่าวคือ ส่วนใหญ่มองเห็นประโยชน์ของเข็มขัดนิรภัย ปฏิบัติจนเป็นนิสัย เคารพและปฏิบัติตาม

กฎหมาย และรู้สึกกังวลต่อความปลอดภัยขณะเดินทาง

การวิเคราะห์การดำเนินงานด้านเข็มขัดนิรภัยของไทยในปัจจุบัน

ผลประเมินอัตราการคาดเข็มขัดนิรภัยที่ไม่สามารถกล่าวได้ว่ามีประสิทธิภาพโดยสมบูรณ์ โดยเฉพาะกรณีการโดยสารที่นั่งแถวหลังและการโดยสารรถสาธารณะ ทำให้ต้องศึกษาถึงโครงสร้างของการดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้อง ทั้งประเด็นความพร้อมและเหมาะสมทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โครงสร้างองค์กรที่ทำหน้าที่ผลักดันและดำเนินนโยบาย รวม

รูปที่ 2: กฎหมายและข้อบังคับสำคัญที่เกี่ยวข้องกับมาตรการเข้มขันนรภัยของไทยในปัจจุบัน

หมายเหตุ: เป็นการรวบรวมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเข็มขัดนิรภัยของประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2538 - 2560
ที่มา: สรุปลงโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2563)

ไปถึงลักษณะของการดำเนินนโยบายที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ ผลการศึกษาได้สรุปการวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินมาตรการด้านเข็มขัดนิรภัยของไทยออกเป็น 2 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ (1) จุดแข็งทางด้านกฎระเบียบและความพร้อมของโครงสร้างองค์กร และ (2) จุดอ่อนของทิศทางการดำเนินนโยบายที่ผ่านมา

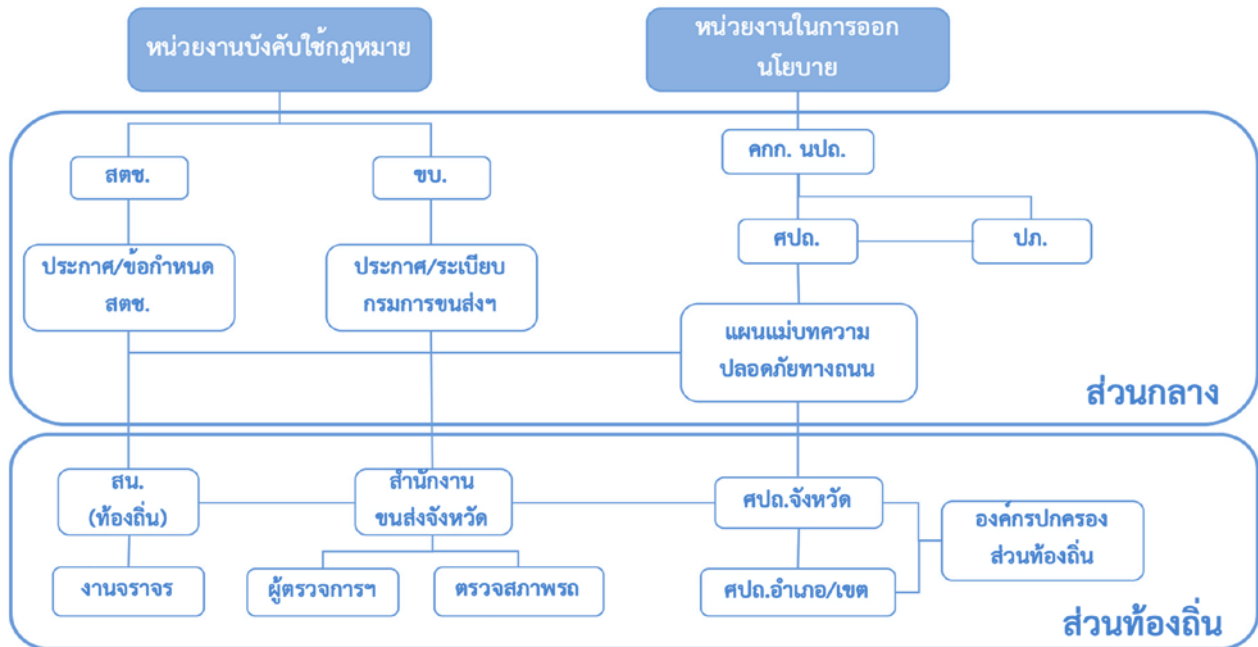
จุดแข็งทางด้านกฎระเบียบและความพร้อมของโครงสร้างองค์กร

มาตรการเกี่ยวกับเข็มขัดนิรภัยในประเทศไทยดำเนินงานภายใต้กฎหมายและข้อบังคับต่างๆ ที่ครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดมาตรฐานเข็มขัดนิรภัยในฐานะเป็นผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม มาตรฐานตัวรถยนต์และอุปกรณ์ส่วนควบที่ให้ความสำคัญกับการติดตั้งเข็มขัดนิรภัย รวมถึงกฎหมายและข้อบังคับที่เป็นมาตรการในการปฏิบัติของผู้ขับขี่และผู้โดยสาร โดยกฎหมายและข้อบังคับสำคัญที่

เกี่ยวข้องกับมาตรการเข็มขัดนิรภัยในปัจจุบันสามารถสรุปได้ 7 ฉบับ ดังรูปที่ 2 ซึ่งสรุปได้ว่าในปัจจุบัน ไทยมีการกำหนดกฎหมายอย่างชัดเจนที่บังคับให้ต้องมีที่นั่งโดยสารซึ่งติดตั้งเข็มขัดนิรภัยที่ได้มาตรฐาน โดยผู้ขับขี่และผู้โดยสารทุกที่นั่งจะต้องคาดเข็มขัดนิรภัยทุกครั้ง แต่ยังไม่มีความชัดเจนทางด้านกฎระเบียบสำหรับการบังคับใช้ที่นั่งเด็ก

หลังจากการกำหนดกฎหมายและข้อบังคับ การดำเนินมาตรการเพื่อบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวถือเป็นกระบวนการที่สำคัญ โดยเฉพาะการบังคับใช้กฎหมายในการใช้งานเข็มขัดนิรภัย ทั้งนี้ หน่วยงานหลักที่มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายคือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.) และกรมการขนส่งทางบก (ขบ.) ในขณะเดียวกัน การดำเนินนโยบายความปลอดภัยทางถนนอย่างเป็นทางการของไทยในรูปแบบศูนย์อำนวยการความปลอดภัยทางถนน (ศปถ.) ดังรูปที่ 3 ที่เชื่อมโยงการทำงานของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

รูปที่ 3: โครงสร้างการดำเนินการด้านความปลอดภัยทางถนน

หมายเหตุ: สดช. = สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
 ขบ. = กรมการขนส่งทางบก
 คกก. นปด. = คณะกรรมการนโยบายป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนแห่งชาติ

สบด. = ศูนย์อำนวยการความปลอดภัยทางถนน
 ปก. = กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
 สน. = สถานีตำรวจในแต่ละพื้นที่

ที่มา: สรุปลงโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2563)

ให้มีการประสานกันทางนโยบาย ตั้งแต่ส่วนกลางที่ตัดสินใจนโยบายภาพรวม ไปจนถึงการบริหารจัดการนโยบายในส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น แสดงให้เห็นว่าโครงสร้างองค์กรมีส่วนสนับสนุนให้มีการทำงานร่วมกันหลายฝ่าย ซึ่งมีข้อดีคือสามารถสร้างพันธมิตรในการทำงานทางนโยบายที่หลากหลาย ครอบคลุมทุกระดับการตัดสินใจทางนโยบายและหน่วยปฏิบัติ แต่หากขาดการกำหนดทิศทางและการจัดลำดับความสำคัญทางนโยบายที่ชัดเจนจะไม่สามารถใช้ประโยชน์จากโครงสร้างองค์กรดังกล่าวได้เต็มที่

จุดอ่อนของทิศทางการดำเนินนโยบายด้านเข้มขันนรภัยที่ผ่านมา

แม้จะมีความพร้อมทางด้านกฎหมายและโครงสร้างองค์กร แต่ผลการดำเนินมาตรการเข้มขันนรภัยจากหน่วยงานต่างๆ ที่ผ่านมากลับมีไม่มากนัก โดยเน้นการรณรงค์ให้ความรู้และข้อมูลแก่ประชาชนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจมากกว่าการเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมาย ขาดความสม่ำเสมอ

ในการตรวจสอบและให้ความสำคัญเฉพาะมาตรการ 7 วันอันตรายในช่วงเทศกาลวันหยุดยาวเท่านั้น อีกทั้งยังมีความคงเส้นคงวาในแต่ละพื้นที่ ทำให้การคาดเข็มขัดนิรภัยในขณะขับขี่หรือโดยสารรถยังมีความสำคัญไม่มากเท่าที่ควร เมื่อเทียบกับพฤติกรรมเสี่ยงอื่นๆ ที่อาจเป็นสาเหตุของอุบัติเหตุ เช่น การดื่มแล้วขับ การหลับใน การขับรถโดยใช้ความเร็วเกินอัตราที่กำหนด เป็นต้น

นอกจากนี้ แรงกดดันจากประชาชนในพื้นที่ถือเป็นอุปสรรคสำคัญในการดำเนินมาตรการเข้มขันนรภัย โดยในกรณีของกรุงเทพฯ สภาพการจราจรที่หนาแน่นโดยเฉพาะช่วงเวลาเร่งด่วน ทำให้ไม่สามารถตั้งด่านตรวจได้ในช่วงเวลากลางวัน เพราะผู้บังคับใช้กฎหมายต้องเน้นไปที่การเร่งระบายรถหรือแก้ไขปัญหาสภาพการจราจร เพื่อประโยชน์ในการเดินทางของประชากรจำนวนมาก ส่วนกรณีของเชียงใหม่ แรงต้านจากประชาชนเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายนอกช่วงเทศกาลที่กำหนดชัดเจนว่ามีมาตรการอย่างเข้มงวด

ดังนั้น นโยบายที่ชัดเจนในการให้ความสำคัญกับมาตรการเข้มงวดที่ระดับส่วนกลางไปจนถึงระดับปฏิบัติจึงมีความสำคัญ โดยความชัดเจนทางนโยบายควรมาจากการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์ เพราะที่ผ่านมามีการดำเนินมาตรการเข้มงวดที่ยังขาดการกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน อีกทั้งไม่มีการติดตามและประเมินผลของการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ มาตรการในอดีตยังไม่ได้สร้างแนวทางที่เหมาะสมให้กับระดับปฏิบัติในการดำเนินมาตรการ โดยเฉพาะการกำหนดขั้นตอนที่ชัดเจนในการตรวจสอบการใช้งานของผู้ขับขี่และผู้โดยสาร แทนการตัดสินด้วยดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ ประกอบกับการสื่อสารต่อสาธารณะด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจอย่างถูกต้องและยอมรับกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

แนวทางการส่งเสริมให้มาตรการเข้มงวดของไทยเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้นควรให้ความสำคัญกับ (1) การออกแบบกฎหมายและบทลงโทษ (2) การกำหนดกลยุทธ์การบังคับใช้กฎหมาย และ (3) การพัฒนากลยุทธ์ในการให้ความรู้และมาตรการทางสังคม

ออกแบบกฎหมายและบทลงโทษให้ครอบคลุม

แม้ปัจจุบัน ไทยมีพัฒนาการด้านกฎระเบียบที่ดีเพื่อรองรับการขับเคลื่อนมาตรการด้านเข้มงวดที่รัดกุม แต่ยังมีประเด็นทางนโยบายอื่นที่ควรเร่งผลักดัน เพื่อป้องกันความสูญเสียจากอุบัติเหตุทางถนนที่ครอบคลุมทุกกลุ่มผู้ใช้รถอย่างการส่งเสริมการใช้ที่นั่งเด็ก ซึ่งยังไม่มีการกำหนดกฎระเบียบรองรับและควรเร่งดำเนินการ ยิ่งไปกว่านั้น การเร่งผลักดันระบบตัดแต้มในไทยให้เป็นรูปธรรมจะช่วยป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ส่งเสริมให้การบังคับใช้กฎหมายเกิดประสิทธิผลได้

กำหนดกลยุทธ์ใหม่ด้านการบังคับใช้กฎหมายที่ชัดเจนและเป็นระบบ

การบังคับใช้กฎหมายถือเป็นความท้าทายสำคัญ

ของการดำเนินมาตรการด้านความปลอดภัยทางถนน โดยการดำเนินกลยุทธ์รูปแบบเดิมจำเป็นต้องกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนและจัดลำดับความสำคัญในการดำเนินนโยบาย ซึ่งผลจากการศึกษาสะท้อนว่าควรมุ่งเป้าไปที่กลุ่มผู้โดยสารรถสาธารณะ ทั้งรถแท็กซี่ รถตู้โดยสาร และรถมินิบัส ให้มากขึ้น เพราะยังมีอัตราการคาดเข็มขัดนิรภัยไม่สูงมาก โดยออกแบบระบบการกำกับดูแลที่บังคับผ่านผู้ให้บริการ

นอกจากนี้ กลยุทธ์ใหม่ของการบังคับใช้กฎหมายควรให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบายที่มีความชัดเจนและคงเส้นคงวา (consistency) ตั้งแต่การตรวจสอบสภาพไปจนถึงการตรวจจับการไม่ใช้งานหรือใช้งานผิดประเภท อีกทั้งควรให้ความสำคัญกับการสื่อสารต่อสาธารณะเกี่ยวกับการตรวจจับเพื่อลดแรงต้านจากประชาชน นอกจากนี้ ผู้กำหนดนโยบายควรส่งเสริมการศึกษาวิจัยเชิงลึกเพื่อผลักดันให้เกิดกลยุทธ์ใหม่ๆ ในการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ เช่น การนำเทคโนโลยีมาใช้ ฯลฯ

พัฒนากลยุทธ์ในการให้ความรู้และมาตรการทางสังคม

ผลการศึกษาที่สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนให้การยอมรับต่อกฎหมาย แต่ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเข็มขัดนิรภัย ทำให้ปัจจุบันระดับการรับรู้ข้อมูลเหล่านี้ในกลุ่มผู้ใช้รถใช้ถนนอยู่ในระดับต่ำ และไม่มีส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจคาดเข็มขัดนิรภัย ดังนั้น ผู้กำหนดนโยบายควรเร่งพัฒนากลยุทธ์เพื่อให้ความรู้ตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ประชาชนเข้าใจถึงประโยชน์ของการคาดเข็มขัดนิรภัยควบคู่ไปกับการสร้างธรรมเนียมปฏิบัติของการคาดเข็มขัดนิรภัยในสังคม ผ่านทั้งสถานศึกษาและสื่อสาธารณะ เช่น รายการโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และสื่อสังคมออนไลน์ ฯลฯ

ยิ่งไปกว่านั้น ภาคประชาสังคมยังมีส่วนช่วยส่งเสริมให้เกิดความต้องการ (demand) ต่ออุปกรณ์ความปลอดภัยผ่านกลไกตลาด โดยเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลการทดสอบมาตรฐานความปลอดภัยด้านยานยนต์ระดับอาเซียน (ASEAN NCAP) เพื่อให้ประชาชนมีเกณฑ์ในการเลือกซื้อรถโดยพิจารณาจากความปลอดภัย อีกทั้งกระตุ้นให้เกิดความตระหนักต่อความกลัวการสูญเสียจากอุบัติเหตุ